

EUROOPAN TURVALLISUUS 1980-LUVULLA

Puolustusvoimain komentaja kenraali L. Sutela

1980-luvusta on ounasteltu epävarmuuden ja turvattomuuden vuosikymmentä. Tämä luonnehdinta saattaa tänään kuulostaa melkein päselviöltä, niin runsaasti maailmanpolitiikan heilahteluja ja arvaamattomia muutoksia on jo mahtunut vuosikymmenen alkuun. Liikoja toiveita ei 80-luvun jatkollekaan ole syytä asettaa. Liennytysoptimismien leimaaman 70-luvun mentyä tulevaisuus näyttää värittyvän varsin synkän sävyiseksi: Kansainvälinen ilmapiiri on selvästi kiristynyt, suurvallat tuntuvat kadottaneen taidon puhua yhteistä kieltä, asevarustelua ei ole saatu kuriin ja ajalle ominaiset epävarmuus ja turvattomuus heijastuvat yksittäisen suomalaisenkin ajatuksiin pelkona kriiseistä, jopa sodasta.

Siitä, että yleinen epävarmuus ja turvattomuus ovat lyöneet leimansa alkaneen vuosikymmenen ilmapiiriin ollaan laajalti yhtä mieltä. Erilaisia tulkintoja sen sijaan esiintyy siitä, millaiset syyt ovat johtaneet nykyiseen tilanteeseen.

Suurvalloissa säilytetään herkästi vastuu liennytyksen jarruttamisesta vastapuolen harteille. Neuvostoliitossa esimerkiksi on viitattu SALT-sopimuksen kohtaloon, Carterin hallinnon noudattaman politiikan ennustamattomuuteen ja USA:n Kiinan suuntaan tekemiin lähentymisalotteisiin. Reaganin hallinnon taas epäillään yrittävän luotsata Yhdysvallat sotilaalliseen mahtiasemaan ja sitä tietä poliittiseen etulyöntiin. Yhdysvalloissa on puolestaan tulkittu Neuvostoliiton sotilaallisen voiman kasvu 1970-luvulla, sen aktiivisuus Afrikassa ja toimet Afganistanissa merkeiksi Neuvostoliiton halusta olla välittämättä liennytyksen pelisäännöistä ja sen pyrkimyksistä levittää vaikutusvaltaansa järjestelmällisesti ja maailmanlaajuisesti.

Epävarmuutta ja epäluottamusta synnyttävät tekijät eivät kuitenkaan ole vain seurausta suurvaltojen toisistaan loitontuvista poliittisista näkemyksistä. Käsitykseni mukaan ne sisältyivät liennytystä edistävien tekijöiden ohella jo 70-luvun maailmanpolitiikan rakenteisiin. 1980-luvun epävarmuus ja turvatto-

muus ovat siten pitkälti maailmanpolitiikan rakenteissa tapahtuneiden muutosten perillisiä.

Mitä rakenteellisia epävarmuustekijöitä nykypäivän kansainvälispoliittisessa tilanteessa sitten on havaittavissa ja millaisiksi muodostuvat Euroopan turvallisuusnäkyvät näiden tekijöiden vaikutuksesta 1980-luvulla?

Keskeinen rakenteellinen muutos on ollut kansainvälisessä politiikassa pitkään vallinneen kaksinapaisuuden höltyminen. Tätä prosessia voidaan pitää eräänlaisena toisen maailmansodan perinnön uusjakona. Johtavien suurvaltojen asema on tosin edelleen hallitseva, mutta taloudellinen, poliittinen ja osittain sotilaallinen voima on jakautunut yhä laajemmalle. Länsi-Euroopan ja Japanin kansantaloudet ovat kasvaneet voimakkaasti ja öljytuottajien poliittinen ominaispaino on lisääntynyt. Molemmissa sotilasliitoissa on havaittavissa siteiden löystymistä keskusvaltoihin. Johtavien suurvaltojen vaikutusmahdollisuudet ovat vähentyneet. Liittokuntien sisäisen käymistilan tai Euroopan ulkopuolisten kriisien seurauksena ne saattavat jopa tahtomattaan joutua vedetyksi mukaan konflikteihin.

Toinen rakenteellinen tekijä, joka viime vuosikymmenen loppua kohti alkoi nousta horjuttamaan liennytyskehitystä, on kiihtyvä kilpailu maapallon rajallista energia- ja raaka-ainevaroista. Kilpailu luonnonvaroista tulee vastaisuudessaakin varmasti aiheuttamaan konflikteja, jotka tosin useimmiten ovat alueellisia, mutta jotka saattavat johtaa myös suurvaltojen välisen vastakkaisasetelman syntymiseen.

Kolmas, ja sotilaan näkökulmasta keskeisin tekijä on se, että epätietoisuus tulevaisuuden suuntaviitoista on alkanut heijastua suurvaltojen sotilaallisiin suhteisiin. Suurvaltojen välillä katsottiin vielä 1970-luvulla vallitsevan pääpiirteinen sotilaallinen tasapaino. Nyt näyttää siltä, että tasapaino on ikäänkuin hajoamassa osatekijöiksi, joiden keskinäisten suhteiden ymmärtäminen ei ole helppoa eikä yksiselitteistä. Supervaltojen keskustasapainon ohella esiintyy yhä voimakkaampia vaatimuksia eurostrategisen ja tavanomaisen tasapainon tarpeellisuudesta.

Sotilaallisen tasapainon eriytyminen on pitkälti aseteknologian kehityksen seurausta. Varustelun painopiste on entistä selvemmin siirtynyt aseiden määrän lisäämisestä asejärjestelmien laadulliseen parantamiseen. Strategisen tasapainon keskeinen tekijä, kantolaitteiden haavoittumattomuus, on joutumassa vaakalaudalle ja tämä on lisäämässä painetta siirtää enenevässä määrin strategista aseistusta merelle tai rakentaa liikkuville alustoille sijoitettuja asejärjestelmiä. Ydinaseiden ja tavanomaisten aseiden raja on aseteknologian harppausten johdosta hämärtyvässä. Ydinasepelotuksen uskottavuutta pyritään vahvistamaan doktriinien ja entistä joustavampien asejärjestelmien kehittämällä, mutta samalla on alettu yhä laajemmin puhua sotanäyttämön ydinasein tai taktillisiin

ydinasein käytävän rajoitetun ydinsodan mahdollisuudesta. Näin ollaan joutumassa tilanteeseen, jossa pyrkimys lisätä ydinasepelotuksen uskottavuutta sotien ennalta ehkäisemiseksi saattaa päinvastoin kasvattaa ydinsodan riskiä.

Miten edellä hahmottelemani tekijät sitten vaikuttavat Euroopan turvallisuuteen 1980-luvulla?

Eurooppaa totuttiin 70-luvulla pitämään liennytyksen saarekkeena. Totta onkin, että liennytyksen omimmat tuntomerkit — halukkuus yhteistyöhön yli rajojen, ristiriitojen ratkaiseminen rauhanomaisin keinoin sekä yhteiset yritykset säilyttää sotilaallinen tasapaino vakaana — sopivat parhaiten kuvaamaan juuri Euroopan poliittista tilannetta.

1980-luvun turvallisuuspoliittinen tulevaisuus tarjoaa kuitenkin kaksijakoisemman näköalan. Yhtäältä tilanne Euroopassa on vieläkin suhteellisen vakaa ja kaikilla tahoilla havaitaan aitoa pyrkimystä suojata Eurooppa maailmanpolitiikan kylmimmiltä puhureilta. Toisaalta käynnistetään aseohjelmia, joiden tarkoituksena on vahventaa sotilasliittojen voimaa ja varustusta. Varaudutaan sekä konventionaaliseen että ydinasein käytävään sotaan yhä tietoisempina siitä, että ainakin mitä Keski-Euroopan tilanteeseen tulee konventionaalinen välienselvittely voi muodostua vain ylimenovaiheeksi, jota seuraa joko nopea paluu rauhantilaan tai askel tuntemattomaan — ydinasesotaan, jonka laajuus ei ole ennakoitavissa.

Varmuudella voidaan sanoa, että asevalvontaneuvottelujen tuloksista riippumatta sotilasliittojen varustus tulee 10 vuoden kuluttua edustamaan paljon tehokkaampaa suoritusastoa kuin tänään. Konventionaalisten asejärjestelmien osalta kysymys on välineiden ja menetelmien modernisoinnista tekniikan luomien uusien mahdollisuuksien mukaisesti. Erityisesti on odotettavissa kehitystä johtamisen, tiedustelun, tulen tehon ja taistelujoukkojen liikkuvuuden alueilla. Kuten maalla panssarin ja panssarintorjunnan, niin merellä sukellusveneen ja sukellusveneentorjunnan välinen kehittämiskilpailu jatkuu. Myös lentoaseen käytön monipuolistuminen on odotettavissa. Sellaiset aselajit ja erikoisjoukot, joilla voidaan saavuttaa nopea osavoitto ennenkuin vastustaja ennättää ryhtyä vastatoimiin, ovat myös saaneet kehityksessä erityistä huomiota osakseen.

Ydinaseiden kohdalla ratkaisua vailla oleva ongelma, joka kärjistyessään saattaa todella nousta uhkaamaan Euroopan vakaata tilannetta, on kysymys euroaseista — keskimatkan ja pitkän kantaman sotanäyttämön ydinasejärjestelmistä. Neuvostoliiton näkemyksen mukaan sen suorittama euroasejärjestelmien kehittäminen on pelkästään olemassa olevien aseiden modernisointia. Nato taas näkee, että kysymys on Länsi-Euroopan uhkaamisesta uudentlaisilla aseilla, mikä vaatii siltä ponnisteluja Neuvostoliiton etumatkan kuromiseksi umpeen. Neuvostoliitto on reagoinut voimakkaasti Naton päätökseen sijoittaa uudet sotanäyttämön aseet Eurooppaan. Toteutuessaan päätös merkitsee sitä, et-

tä tulevaisuudessa amerikkalaisilla ohjuksilla voidaan uhata Neuvostoliiton ydinalueita Euroopasta käsin, jolloin varoitus aika jäisi varsin lyhyeksi. Avoinnesti onkin annettu ymmärtää, että mikäli euroaseita joskus käytettäisiin Neuvostoliiton kohteita vastaan, ei USA:n mannerkaan välttyisi tuho vaikutuksilta.

Euroaseongelman yhteydessä on paljon keskusteltu risteilyohjuksista, jotka matalalla lentävinä ja vaikeasti havaittavina saattaisivat loukata puolueettomienkin maiden ilmatilaa. Kuluvalle kymmenluvulla käyttöön otettavissa versioissa risteilyohjus näyttäisi kuitenkin olevan tyyppillinen toisen iskun ase, toisin sanoen sen ensisijaisena tehtävänä on taata kyky tuhoavaan vastaiskuun vielä yllätyshyökkäyksen tapahduttuakin. Sotilaalliselta kannalta katsoen verraten hitaasti lentävää risteilyohjusta tulnaisiin siten tarvitsemaan vasta sitten, kun ydinsota on jo muutoin käynnissä. Risteilyohjus on sitäpaitsi tyyppillinen esimerkki asejärjestelmästä, joka on omiaan suuresti vaikeuttamaan asevalvontaneuvotteluja. Sitä voidaan käyttää sekä strategisissa että taktillisissa tehtävissä monenlaisia kohteita vastaan eikä sitä niin ollen ole helppo lukea kuuluvaksi jonkin tietyn neuvotteluprosessin piiriin.

Euroopan muodostuminen maailmanhistorian suurimmaksi asevarastoksi ei onneksemme ole esteenä jännityksen lientymiseen tähtäävien neuvottelujen jatkamiselle. Pyrkimättä esiintymään selvänäkijänä asioissa, joita koskevien neuvottelujen tulokset ovat epäselviä neuvottelijoille itselleenkin totean tyydytyksellä, että 1970-luvun keskeiset neuvotteluprosessit jatkuvat 80-luvullakin:

- Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssi ja sen puitteissa vireille pannut aloitteet kuten Euroopan aseidenriisuntakonferenssi ja luottamusta lisäävien toimien voimistaminen.
- Asevoimien supistamisneuvottelujen sinnikäs jatkaminen Wienissä toistaiseksi olemattomista tuloksista huolimatta.
- Eurostrategisten aseiden valvontaa koskevien neuvottelujen odotettavissa oleva käynnistäminen, johon niin Neuvostoliiton kuin Yhdysvaltojenkin taholta on ilmaistu periaatteellinen valmius.

Valtioiden välinen poliittinen ja taloudellinen suhdeverkosto toimii omalla tahollaan tukirakennelmana, jonka vahvistamiseksi työskennellään vakavasti Euroopan eri osissa.

Turvallisuuspoliittiset näkymät Euroopassa voidaan haluttaessa maalata hyvinkin synkin värein. Ei voida kieltää, että maanosan tilanne sisältää aineksia kehityksen välittömään kääntämiseen kylmän sodan lukemille. Ajateltakoon vain esimerkiksi Puolan tapahtumien ympärillä käytävää monenkirjavaa kansainvälispoliittista keskustelua, syytöksiä ja kannunvalantaa. Mutta kannattaneeko kysyä, ketä paluu kylmään sotaan itse asiassa hyödyttäisi? On sittenkin varsin vaikeata nähdä, millaisten etujen vuoksi poliittiset suhteet, taloudellisen yhteistyön saavutukset ja hallinnassa oleva sotilaallinen asetelma oltaisiin valmiita vaarantamaan.

Euroopan turvallisuutta ja rauhaa vaarantavat tekijät löytynevätkin suuremmalla todennäköisyydellä Euroopan ulkopuolelta kuin maanosan sisältä. Kaksi päävaaraa erottuu muita selvemmin. Ensimmäinen on suurvaltaetujen yhteentörmääminen paikassa ja tavalla, joka vääjäämättä tempaa Euroopan valtiot mukaansa. Toinen on Euroopan valtioiden elintärkeiden talousetujen vaarantuminen siihen mittaan, että ristiriidan rauhanomainen ratkaisu luisuu ulottumattomiin. Lähi-Idän tulenarka alue kelvannee hypoteettiseksi näyttämöksi kumpaaakin vaihtoehtoa ajatellen.

1980-luvun Euroopan turvallisuuden avainkysymys saattaaakin kuulua: voidaanko Eurooppa kytkeä irti sellaisesta maailmanpoliittisesta tapahtumisesta, mikä ilmiselvästi vaarantaa sen rauhanomaisen kehityksen? Yleispätevää vastausta ei valitettavasti ole olemassa; ratkaisu riippuu tilanteen tosiasioista. Maailmanpoliittista kytkentää kannattavat opit käyvät kieltämättä hyvin kauaksi. Eurooppalaisilta ei toisaalta puutu valmiutta maanosan sisäiseen yhteistyöhön suurpoliittisessa suhdannetaantumassakaan.

Edellä olen pyrkinyt hahmottamaan eräitä näkökohtia siitä, miten nykytilanteeseen on tultu ja millaisia ovat Euroopan turvallisuusnäkökymät 1980-luvulla. Sallittaneen, että seuraavaksi tarkastelen alkaneen vuosikymmenen turvallisuuspoliittisia näköaloja Pohjolan kannalta sekä niitä haasteita, joihin Suomen on omalla turvallisuuspolitiikallaan vastattava.

Pohjois-Euroopan turvallisuustilanne on osa maailmanlaajuisia suurstrategista tilannetta. Alueen pohjoisosilla on keskeinen asema johtavien suurvaltojen strategisissa tasapainossa. Eteläisimmät osat taas liittyvät elimellisesti Keski-Euroopan sotilaalliseen painopistealueeseen. Hiljattain mietintönsä jättäneen parlamentaarisen puolustuskomitean yleisnäkemyks on, että Pohjois-Euroopan strateginen merkitys on kasvanut, mutta tilanne alueen sisällä on säilynyt vakaana.

Merellisen komponentin laajentuminen sotilaallisessa toiminnassa on epäilemättä päätekijä pohjoisten alueiden strategisen ominaispainon nousussa. Kyseisellä alueella on luonnollisesti välialueena vanhastaan huomattava ilmapuolustuksellinen merkitys, josta eräänä osoituksena on muun muassa Norjan ja Naton tiivistyvä yhteistoiminta Naton ilmavoimien tukeutumismahdollisuuksien parantamiseksi Norjassa. Merivoimien asema strategisessa ajattelussa, sotilaallisessa doktriinissa ja suurvaltojen turvallisuuspolitiikassa on kuitenkin nimenomaan täällä jatkuvasti korostunut. Pintalaivastojen ja sukellusveneiden, erityisesti ydinsukellusveneiden, teknillinen kehitys on luonut edellytykset merivoimien entistä vankemmalle strategiselle roolille. Yhtäältä strategiset, toisaalta teknologiset tekijät, ovat siten vähitellen kypsyttäneet uudenlaisen asetelman pohjoisilla alueilla.

Varsin kauskantoiseksi on osoittautunut Neuvostoliiton päätös vahventaa

pohjoista laivastoaan. Kun Murmanskin tukikohta on tullut entistä tärkeämmäksi, on Jäämeren merkitys merivoimien ja sukellusveneiden kulkuväylänä Atlantille kasvanut. Pohjoinen Jäämeri on enemmän kuin koskaan Neuvostoliiton portti Atlantille.

Strategisen roolin ohella Kuolan niemimaan maa-, meri- ja ilmavoimien tehtävänä on katsottava olevan Murmanskin rannikon tukikohtaverkoston puolustaminen ja sinne tukeutuvien, ydinohjuksin varustettujen sukellusveneitten toimintakyvyn turvaaminen kaikissa oloissa. Mutta kuten parlamentaarinen puolustuskomitea arvioissaan toteaa, näiden suojaksi ryhmitetyt asevoimat kylläkin mahdollistavat myös sotatoimet Naton meriyhteyksien häiritsemiseksi ja sen Pohjois-Norjassa olevien asevoimien neutraloimiseksi.

Vastaava sotilaallisen toimintatehon kasvu on ollut leimallista Naton puolella. Pohjois-Atlantin perinteinen rooli Amerikan ja Euroopan välisenä yhteysväylänä ei ole menettänyt vähääkään merkityksestään — valtaosa Naton kriisiajan vahvennuksista tulee yhä meritse. Kun tätä tehtäväkenttää tarkastelee neuvostolaivaston samanaikaista vahvistumista vasten voidaan todeta, että Naton kannalta merellisten toimintamahdollisuuksien turvaaminen ja vastustajan toimintavapauden kaventaminen Norjan merellä ja Pohjois-Atlantilla on noussut aikaisempaa tähdellisemmäksi kysymykseksi.

Atlantin liiton merelliset edut taas vaikuttavat sen muihin strategiisiin tavoitteisiin Pohjolassa. Sen Norjaan sijoittamien tiedustelu-, valvonta- ja viestintäjärjestelmien suojaaminen kuuluu Naton asevoimien keskeisiin pyrkimyksiin. Mutta Norjaan sodan aikana tukeutuvien ilma- ja laivastovoimien olisi myös mahdollista suorittaa iskuja Neuvostoliiton luoteisosiin. Pohjoiset alueet voivat täten toimia myös sillanpäänä Neuvostoliittoa vastaan suuntautuville sotilaallisille operaatioille. Samalla koko Pohjola muodostaa ilmoitse tapahtuville hyökkäyksille edelleenkin kauttakulkutien sitä todennäköisemmin, mitä heikommin alueen ilmapuolustus on järjestetty.

1980-luvun turvallisuustilanteeseen Pohjolassa vaikuttaa ratkaisevasti, millaiset mittasuhteet se offensiivista kykyä omaava sotilaallinen potentiaali, jota esiintyy puolustuksellisen potentiaalin rinnalla, tulee saamaan edessä olevina vuosina.

Jokainen Pohjolan valtio on luonnollisesti oikeutettu huolehtimaan elintärkeistä turvallisuuseduistaan. Niinpä on luonnollista, että esimerkiksi Norja katsoo omaavansa oikeuden huolehtia siitä, että liittolaisten avun vastaanottamisen edellytykset ovat tarvittaessa olemassa. Suomella puolestaan on lupa toivoa, ettei meneillään oleva kehitys vaikeuta turvallisuuspoliittista asemaamme.

Pohjois-Euroopan strategista asemaa korostanut kehitys on toistaiseksi ollut suurvaltojen välistä, eikä Suomi ole sitä omilla toimillaan vauhdittanut. Kun maamme nyt sijaitsee suurvaltojen välissä ja Suomen Lappi on osa Kalot-

tialuetta, olemme väistämättä suurstrategisten tapahtumien äärellä. Siksi on ymmärrettävää, että katseet kohdistuvat myös Suomen turvallisuuspoliittiseen käyttäytymiseen ja sen sotilaalliseen puolustusvalmiuteen.

Puolustusvoimiemme tehtävä uudistuvissa strategisissa olosuhteissa on sama kuin ennenkin: pyrimme pysyttelemään syrjässä konflikteista ja tukemaan sotilaallisin toimenpitein ulkopoliittista peruslinjaamme. Tehtävän toteuttaminen kysyy luonnollisesti uskottavaa puolustuskykyä. Puolustusvoimiemme onkin osoitettava, että alueemme sotilaallinen hyväksikäyttö on kannattamatonta sen vaatimaan aikaan ja uhrauksiin nähden.

Suomen turvallisuuspolitiikan eräänä kulmakivenä on YYA-sopimus. Haluan muistuttaa mieliin Tasavallan Presidentin äskettäin STT:lle YYA-sopimuksen vuosipäivänä antaman lausunnon, jossa korostettiin kummankin osapuolen vastuuta sopimuksen täyttämässä. Suomella on kuitenkin itsenäisenä valtiona sopimuksen mukaankin ensisijainen vastuu alueensa puolustamisesta. Tässä hengessä ja omiin tilanteenarvioiteihimme tukeutuen Suomen sotilaallista puolustusvalmiutta on pyritty kehittämään niin kokonaispuolustuksen kuin avainalueidenkin osalta. Parlamentaaristen puolustuskomiteoiden työ on viimeisten 10 vuoden aikana antanut kehittämistyölle sen tarvitsemää pitkäjänteisyyttä. Esimerkinä puolustusjärjestelyistämme Pohjois-Suomen osalta voidaan mainita oloissamme huomattavat ra-joukkojen siirrot, jotka on voitu toteuttaa kaukonäköisesti koulutusedellytysten parantamisen ja vanhojen varuskuntien uudelleen rakentamisen yhteydessä luonnollisena saneeraus- ja hajajoittamisjärjestelynä. Etelä-Suomen osalta on ennenkaikkea mainittava meripuolustuksen laaja-alainen kehittämistyö sekä alueellisen ohjusilmatorjunnan käynnistäminen. Kun 70-lukua — aivan oikein — leimasi erityisesti ilmapuolustuksemme kehittäminen, on 80-lukua pakko pitää maavoimien vuosikymmeneenä. Alueellista puolustusjärjestelmäämme ei saada riittävän toimivaksi, ellei sotilaallisen puolustuksemme rungon, maavoimien, pahimpia puutteita saada poistetuksi. Ilma- ja meripuolustuksemme kehittämisen jatkosta on samanaikaisesti huolehdittava.

Sotilaallisen maanpuolustuksen kehittämisessä emme voi eikä meidän ole onneksi tarpeenkaan kilpailla aseteknologian kärkiryhmässä. Tulevaisuudessa meidän on sopeutettava varustautumisemme sotilaspoliittiseen tilanteeseen, olosuhteisiin ja resursseihin. Silti emme voi mitään sille, että aseteknologian kehitys vaatii tulevaisuudessa meidänkin puolustusvoimiltamme nykyistä suurempaa suorituskykyä. Ilmapuolustuksen ala on tästä selvin esimerkki. Mutta myös poliittisilta päättäjiltä kysytään vastaisuudessa entistä suurempaa ymmärtämystä puolustusvoimien tarpeita kohtaan.

Pyrkimyksemme pysytellä aseellisten selkkausten ulkopuolella on siksi arvokas päämäärä, että sen hyväksi on työskenneltävä kaikilla turvallisuuspoliitti-

kan sektoreilla merkittäviäkään taloudellisia uhrauksia kaihtamatta. Tämä pätee myös taloudellisessa puolustusvalmiudessa olevien epäkohtien korjaamiseen. Onhan selvää, että riittävien varmuusvarastojen luominen ja taloudellisen kriisivalmiuden kaikinpuolinen vahvistaminen edistävät ratkaisevasti kykyämme kestää kansainvälisten kriisien koettelemuksia.

Olen vakuuttunut siitä, että meillä on olosuhteet huomioonottaen mahdollisuus luoda tähän maahan todella uskottava puolustuskyky. Sitä nyt heikentävät peruspuitteet on kuitenkin korjattava. Niitä ei kompensoida suomalaisella sisullakaan.

HYVÄT KUULIJAT!

1980-luvun turvallisuuspoliittisille näköaloille ei hevin löydy kuvaavaa nimitystä. Liennytyksen olemme ainakin toistaiseksi jättäneet taaksemme, kylmään sotaan emme toivon mukaan ole matkalla. Tätä liennytyksen ja kylmän sodan välimaastoa on paremman puutteessa kutsuttu epävarmuuden ajaksi.

Ajallemme ominainen epävarmuus tulevasta kehityksestä koskettaa erityisen väkevästi yksittäisen kansalaisen tunteja. Mutta myös kansakuntana meidän on kysyttävä, mitkä ovat epävarmuuden seuraukset maamme turvallisuudelle edessä olevana aikana?

Tosiasioiden tunnustaminen on luotettavan arvion välttämätön edellytys. On pantava merkille, että strategiset ratkaisut ja sotatekniikan kehitys ovat kiistatta nostaneet varustelutasoa Pohjolassa. Samalla on oikeutettu huoli alueemme turvallisuudesta ymmärrettävästi lisääntynyt. Sotilaallisesti arvioiden Suomi ei ole enää "Herran kukkarossa" eikä sen alueellinen koskemattomuus kriisin koittaessa ole suinkaan ehdotonta.

Toisaalta on yhtä selvää, ettei peli ole vielä menetetty. Varustelutason nousua näet tasapainottavat eräät myönteiseksi katsottavat tekijät, jotka on pantava merkille kielteisten ohella. Näistä keskeisin on tietoisuus siitä, että Pohjolan vakaisten olojen säilyttäminen on kaikkien asianosaisten etujen mukaista. Kokemustemme nojalla suhtaudumme luottavaisesti myös niiden tekijöiden säilymiseen, jotka määrittävät suhteemme naapurivaltioihin: luottamukselliset suhteet Neuvostoliittoon ja YYA-sopimukseen pohjautuvien suhdejärjestelyjen pysyvyys; Ruotsin ulkopoliittinen asema Pohjolan turvallisuuspoliittisen asetelman keskeisenä vakaajana sekä odotuksemme, ettei Norjan turvallisuuspolitiikassa tapahdu muutoksia, jotka vaikuttavat epäedullisesti Pohjolan tilanteeseen.

Suomen omat turvallisuuspoliittiset toimet kuuluvat niinikään Pohjolan turvallisuuden olennaisiin vakautajiin. Näiden toimien merkitys muille valtioille korostuu sen kautta, että ne voisivat kaikissa olosuhteissa luottaa turvallisuuspolitiikkamme johdonmukaisuuteen, jatkuvuuteen ja ennustettavuuteen. Yhtä lailla ne voivat lähteä siitä, että suomalaisten vankkumaton tahto puolustaa maataan on kaiken epäilyksen ulkopuolella.

Aktiivinen, rauhantahtoinen puolueettomuuspolitiikkamme tulee vastaisuudessaakin olemaan Euroopan tasapainojärjestelmän myönteinen aineosa. Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssin saavutusten turvaaminen ja edelleen kehittäminen ansaitsee myös puolustusvoimien täyden tuen. Puolustusvoimiemme edustajat ovat olleet mukana kehittämässä luottamusta lisääviä toimia koskevia säännöksiä, joiden merkitys sotilaallisiin rakenteisiin kohdistuvien epäluulojen hälventäjänä on laajalti tunnustettu. Suomen ulkopoliittisiin tavoitteisiin on jo pitkään kuulunut Pohjolan ydinaseettomuuden vahvistavan sopimusjärjestelyn aikaansaaminen. Järjestelyn olennaiseksi osatekijäksi katsottavat turvallisuustakuut ydinaseiden käyttöä tai niillä uhkaamista vastaan sekä ydinaseettomien valtioiden ilmatilan takaaminen ydinaseiden kauttakululta tukisivat merkittävällä tavalla myös oman alueemme koskemattomuutta.

Suomen ulkopoliittikkaa on tunnetusti hoidettu taidolla ja tuloksellisesti. Missään ei ulkopoliittikkaa ole kuitenkaan vielä ollut mahdollista hoitaa niin, että puolustusvoimista — itsenäisen kansakunnan viimeisestä keinosta puolustaa itsenäisyyttään — olisi voitu luopua. Sotilaana soisin, että puolustusvoimien turvallisuuspoliittisesta tehtävästä käytävässä keskustelussa ja sitä seuraavassa päätöksenteossa esiintyisi entistä suurempaa valmiutta tehdä asiallisia johtopäätöksiä siitä, millaisia voimavaroja puolustusvoimille rauhan ja sodan aikana asetettujen tehtävien toteuttaminen todella vaatii. Mielestäni kyse ei voi olla pelkästään rahasta, vaan vahvasti myös turvallisuuspoliittisten velvoitteiden sanelemista tarpeista suhteessa muihin tarpeisiin. Kun turvattomuuden ja epävarmuuden ennusmerkit hallitsevat kansainvälisiä näkymiä on kansallisten tarpeittemme punninta entistäkin tähdellisempi tehtävä.

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULUYHDISTYKSEN 20-VUOTISJUHLASSA 7. 5. 1981
PIDETTY ESITELMÄ